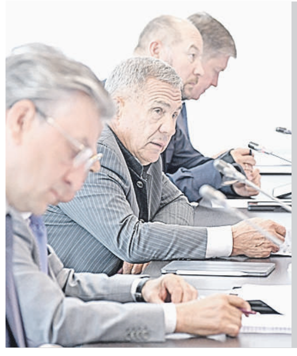

РӨСТӘМ МИҢНЕХАНОВ: «Һәр сумның халык файдасына эшләве, кешеләрнең тормыш сыйфатын яхшыртуга ярдәм итүе мөһим»

> 2

БАТЫРЛАР ҖЫЕЛГАНДА Казанда контракт буенча хәрби хезмәткә кабул итүче яңа үзәк ачылды

> 2

ЯШЬ КӨЧ Табибларга кытлыкны студентларны эшкә чакырып хәл итәргә җыеналар

> 3

ЧИГҮЛЕ ТАТАРСТАН Оста куллар республика картасын тукымага төшерде

> 4

ВАТАНЫМ ТАТАРСТАН

1918 елның 12 мартыннан бирле чыга | ИҖТИМАГЫЙ-СӘЯСИ ГОМУМТАТАР ГАЗЕТАСЫ | № 94 (29061) | Чәршәмбе | 5 июль | 2023 ел

Газета 1968 елда Хезмәт Кызыл Байрагы ордены белән бүләкләнде

www.vatantat.ru /vatanimtatarstan /t.me/vatantat

4604609 000131

ИЛГӘ ХӘЗЕР КЕМ КИРӘК?

Нәтиҗә

Татарстанның мәгариф һәм фән министры Илсур Һадиуллин бу сорауга җавапны белә. Артистлар, укытучылар гына түгел, ил-көнгә төгәл һөнәр ияләре кирәк. Белем кырында янәдән урак өсте диярге була. Имтиханнар узды, нәтиҗәләр барлар чак. Канәгатьләндерерлекме алар? Хөкүмәт йортында шуларны ишетеп кайттык.

Сөенечләр

Татарстан укучыларының имтиханнарда җыйган уртача баллы ил буенча уртача күрсәткечләрдән югарырак. Чагыштыру өчен таблицага игътибар итәрсез. Бу күрсәткечләр министрны да сөендерә, билгеле. Әйтүенчә, республиканың егет-кызлары һәм укытучылары мондый күрсәткеч белән беренче генә ел куандырмый инде. Сүз уңаеннан, быел Бердәм дәүләт имтиханын барлыгы 16537 кеше тапшырган. 14895е – быелгы чыгарылыш укучылары, 1213 кеше – былтыргылар. Тагын 189ы – урта һөнәри белем бирү йортларында укучылар, 240 кеше – дәүләт чыгарылыш имтиханын тапшыручылар.

Кимесә дә бетмәгән. Югары нәтиҗәләргә ирешкән балалар турында сүз.

– Бер фәннән 100 балл җыя алган балалар саны – 180, ике фәннән 200 балл туплый алучылар саны – 8, – диде Илсур Һадиуллин. Чагыштыру өчен: ике фәннән 200 балл туплаган акыллы башлар саны былтыр 14әү иде. Андый балаларны матди күчтәнәч тә көтә. Билгеле булганча, августта бу егет-кызларга 15000 (бер фәннән 100 балл өчен) һәм 25000 (ике фәннән 200 балл өчен) сум күләмдә акча түләячәкләр.

Укучылары 80 һәм аннан да күбрәк балл җыя алган балалары белән кайсы районнар мактана ала соң? Иң беренчесе – Югары Ослан (38,97 процент). Минзәлә, Саба, Бөгелмә, Әгерҗе, Балтач, Әтнә, Баулы, Казанның Вахитов һәм Идел буе районнары, Чаллы укучылары да – тырышлар рәтендә.

Көенечләр

Химия, биология, физика һәм математиканың профиль юнәлешен тапшыручы укучылар саны азая. Баксаң, ике ел эчендә физика фәнен тапшыручылар саны – 2,9, химия һәм биологияне сайлаучылар 0,6 процентка кими. Министр фикеренчә, яхшы күренеш түгел.

– Бу барыбызны да хафага салырга тиеш. Бу – бик җитди фәннәр. Киләсе уку елыннан без балалар белән әлеге предметлар буенча аерым эш башкарырга тиеш, – дигән фикердә Илсур Һадиуллин.

Аның каравы информатика фәнен сайлаучылар – 4,1, җәмгыять белеменнән имтихан тапшыручылар 1 процентка арткан.

Министрны борчуга салган тагын бер күренеш – өйдә белем алу. Быел нәкъ тә шундый формада белем коесын казыган баланы имтихан вакытында шпаргалка белән тотканнар.

Илдар Мөхәммәтҗанов

– Бу – баланы мәктәптән аеруның нәтиҗәсе. Һәрвакыт әйтәбез: бала мәктәптә булырга тиеш, бу – социальләшүнең бер өлеше. Кызганыч, республикада 2,5 меңләп бала өйдә белем ала. Закон моны рөхсәт итә итүен. Репетитор белән генә түгел, укытучы белән шөгыльләнергә кирәк. Бу очракта бала түгел, ата-аналары гаепле дип саныйбыз, – дигән фикердә министр.

Кайбер районнардагы аерым фәннәр буенча уртача баллардан да канәгать түгел Илсур Һадиуллин. Әйтик, рус теленнән Минзәлә укучылары куандырса (**77,68**), Кайбычылар көендерә (**62,15**). Математиканың профиль юнәлеше буенча сабалыларга тиңнәр юк (**73,40**). Спас укучылары артта калган (**46,22**). Җәмгыять белеменнән яхшы күрсәткечләр белән Мөслим районы мактана ала (**75,13**), түбән саннар – Тукайда (**55,24**).

Шунысы да бар: республика, ниһаять, рус әдәбияты буенча артта калучылар исемлегеннән чыккан. «Безне бу җәһәттән гел тәнкыйтьлиләр иде. Янәсе, чыгарылыш сыйныф укучылары инша яза белми, аз укый, китапханәгә йөрми. Быел күрсәткечләрне яхшырта алдык», – диде ул.

Кайда котәләр?

2023–2024 елгы уку елына республикада 21,1 мең бюджет урыны бүлеп бирелгән. Бу урыннарның 70 проценты Татарстанның төп уку йортларына – КФУ (7,3 мең урын), КНИТУ-КХТИ (4,2 мең урын) һәм КНИТУ-КАИ (2,4 мең) туры килә.

Илсур Һадиуллин әйтүенчә, бюджет урыннарының күбесе фән, инженер-техник һәм педагогика юнәлешләренә бүлеп бирелгән. Ә менә гуманитар юнәлешләргә (социология, Көнчыгышны өйрәнү, сәнгать һ.б.) урыннар кими бара. Заманына күрә һәркем түрә, дигәндәй, нинди һөнәрләргә өстенлек бирелүе шуннан да аңлашыла инде.

– Уку йортларына укырга теләге булганнар гына керсен иде. Әйтик, укытучылыкка кергән икән, ул сабыр булырга, балаларны яратырга тиеш. Ходайдан бирелгән сәләте булсын. Аннары рәхәтләнеп эшләр дә. Шул ук киңәш табибларга да, – ди министр. – Хәзер безгә инженерлар бик кирәк. Бөтен кеше җырчы һәм артист кына булмас.

Татарстанда БДИ буенча уртача нәтиҗәләр

Фән	Чик	Имтихан тапшыручылар саны	Республика буенча уртача балл	Россия буенча уртача балл
Рус теле	24	14781	72,01	68,43
Математика (профиль)	27	7468	62,53	55,62
Физика	36	2091	58,94	54,85
Химия	36	1813	66,74	56,23
Информатика	40	3079	63,96	Әлегә билгеле түгел
Биология	36	2449	57,41	Әлегә билгеле түгел
Тарих	32	1545	60,6	56,37
География	37	114	62,41	54,6
Инглиз теле	22	1863	74,05	Әлегә билгеле түгел
Җәмгыять белеме	42	5713	61,09	55,62
Рус әдәбияты	32	756	72,73	63,97

Чулпан ГАРИФУЛЛИНА

Озак яшәтмәкчеләр

Татарстан Хөкүмәте, гомер озынлыгын арттыруны күздә тотып, сәламәтлек саклау өлкәсендә комплексы чараларны раслады. Премьер-министр Алексей Песошин имзалаган документтан күренгәнчә, республикада 2025 елга уртача гомер озынлыгын 75,03 яшькә җиткерү күздә тотыла. Узган елда әлеге күрсәткеч 74,58 яшь тәшкил иткән.

Чаралар арасында – соңгы биш ел эчендә үлем-китем күрсәткече үсү теркәлгән районнардагы вазгыятьне яхшырту, тышкы сәбәпләрдән (юл фаҗигаләре, хәмердән агулану, үз-үзеңә кул салу очраклары) үлем-китемнәр санын киметү, балалар һәм аналар арасында үлем очракларын азайту (шул исәптән социаль яктан имин булмаган төркемнәргә керүче гаиләләрне контрольдә тоту, бәхетсезлек очракларын кисәтү буенча ата-аналар белән эшләү бәрабәренә), диспансеризация уздыру, сәламәтлек саклау өлкәсен табиблар, урта медицина персоналы белән тиешенчә тәэмин итү, медикларның квалификациясен күтәрү, хроник чирле авыруларны ташламалы дарулардан өзмәү, югары технологияле медицина ярдәме мөмкинлекләрен арттыру, сәламәтлек саклау тармагының бердәм элемтә үзәге проектын эшләү, Татарстанда радиологик дата-үзәк проектын үстерү.

Төбәк чаралары 2023–2025 елларга исәпләнгән. Аны тормышка ашыруга Сәламәтлек саклау министрлыгы җавап бирә.

Тикшереп алачакбыз

1 сентябрьдән кибетләрдә хәмернең (шул исәптән аз градусы эчемлекләрнең) чынлыгын һәм сыйфатын тикшереп алу мөмкинлеге ачыла. Россия Хөкүмәте матбугат хезмәте хәбәр иткәнчә, сәүдә нокталарында товарның ничек һәм кайда җитештерелүенә ачыклык кертеп булачак.

Премьер-министр Михаил Мишустин әйтүенчә, сидр белән агулануга бәйле фаҗиганең сәбәбе бизнесны тикшерүне туктатып торуга түгел, бәлки урлашуга бәйле. Тикшерү үткәрелеп, гаепләләр барысы да ачыкланган. Алар кешеләрнең үлеме өчен җавап бирәчәк.

Исегезгә төшерәбез: «Анди» җаваплылыгы чикләнгән җәмгыяте җитештергән «Мистер Сидр» эчемлеге белән барлыгы 106 кеше агуланган. 36сы, шул исәптән 1 бала вафат булган. Суррогат сидрны җитештергәндә, этанол урынына Эчке эшләр министрлыгының Самара өлкәсе буенча идарәсе складыннан урланган метанолны кушканнар. Җинаять эше кузгатылган, эчемлекне җитештергән эшмәкәр кулга алынган. Роспотребнадзорның Татарстан буенча идарәсендә белдерүләренчә, республикада зыян күрүчеләр юк. Безнең кибетләрдә дә әлеге эчемлекнең булу-булмавын ачыклау йөзеннән тикшерүләр уздырылган.

Быел апрель аенда Россия Президенты Владимир Путин хәмер рәвешендә метанолның законсыз әйләнеше өчен җаваплылыкны көчәйткән законга кул куйган. Хәзер әлеге җинаять өчен 10 елга кадәр иректән мәхрүм итәргә мөмкиннәр.

Яңалык

Бармасаң, җәяү йөрисең

Хәрби комиссариатка бармаучыларны машина йөртү таныклыгыннан вакытлыча мәхрүм итәргә мөмкиннәр.

Россия Эчке эшләр министрлыгы повестка буенча военкоматка барып күренмәүчеләрнең (хәрби бурычлы кешеләр турында сүз) автомобиль йөртүгә хокукын чикләү тәртибен раслаган. Эчке эшләр министрлыгының бу җәһәттән боерыгы 11 июльдән үз көченә керәчәк.

Документта билгеләп үтелгәнчә, хәрби комиссариатка бармаучының «права»сын алу турында карар хәрби учетның бердәм реестрына кертеләчәк. Карар Эчке эшләр министрлыгы базасына кабул ителгәннән соң бер тәүлек эчендә ЮХИДИнең федераль мәгълүмат системасына эләгәчәк. Машина йөртү таныклыгыннан мәхрүм калган кеше, военкоматка барып, үзеннән таләп ителгәннәрне эшләгәч кенә, хәрби учет реестрында тиешле карар пәйда булачак һәм «права» кире кайтарылачак.

Моңа кадәр хәрби учетка басмаган яки мондый учетта торучылар военкоматка килмәгән очракта, аларга машина йөртү таныклыгы бирелмәү яки аның гамәлдә булуы чикләнү турында хәбәр ителгән иде инде.

Исегезгә төшерәбез: Россия Президенты Владимир Путин быел апрель аенда хәрби учетның бердәм реестрын булдыруны күздә тоткан законга кул куйды. Документта электрон повесткалар ярдәмендә хәрби хезмәткә чакыру турында хәбәр бирү рөхсәт ителгән, шулай ук повестка алып та, хәрби комиссариатка килмәүчеләргә кайбер чикләүләр кертелгән. Законнан күренгәнчә, повестка тапшырылганнан соң 20 көн узгач, нигезле сәбәпсез хәрби комиссариатка килмәүчеләрнең тормышы бермә-бер катлауланачак. Әйтик, аларга шәхси эшмәкәр сыйфатында теркәлүне, транспорт чараларын һәм күчемсез милекне теркәүне тыярга, шулай ук автомобиль йөртү хокукына чикләү салырга мөмкиннәр. Моннан тыш хәрби комиссариатка килмәүчеләргә кредит бирмәү күздә тотыла.

Шул ук вакытта төбәкләр үзләре дә өстәмә чикләүләр: түләүләрдән, ташламалар, башка ярдәм чараларыннан вакытлыча мәхрүм итүне кертә алачак.

Үзәк хәрби округның матбугат хезмәте хәбәр итүенчә, язгы чакырылыш барышында Татарстаннан 3 меңнән артык егетне хәрби хезмәткә җибәрәчәкләр. Аларның 2 меңнән артыгын озаттылар инде. Күбесе махсус урта һәм югары белемгә ия. Әле шушы көннәрдә генә 200гә якын якташыбыз Ерак Көнчыгышка юл алды. Язгы чакырылыш 15 июльгә кадәр дәвам итә. Быел армиягә алынган егетләр махсус хәрби операциядә катнашмаячак.

Сүзгә-сүз

Владимир ПУТИН, Россия Президенты:

Рус мәдәнияте, Россия мәдәнияте күпмилләтле һәм ул Европа, дөнья мәдәниятенең дә бер өлеше булып тора. Кемнәрнеңдер Россия мәдәниятен юкка чыгарырга маташуы – үз-үзләрен үтерергә маташуы ул. Чөнки алар үзләрен үк юк итә. Кешене үтерергә мөмкин, әмма мәдәниятне – юк. Бигрәк тә тулы бер халыкның, өстәвенә әле Россия халкы кебек бөек халыкның мәдәниятен үтереп булмый.

ТАТАРСТАНДА – ТОРАК-КОММУНАЛЬ ХЕЗМӘТЛӘР ӨЧЕН ТҮЛӘҮ

Республикада торак-коммуналь хезмәтләр өчен электрон рәвештә түләү 72,6 процентка җиткән. Әлмәттә бу күрсәткеч – 84, Чүпрәле һәм Мамадышта 50 процентттан азрак.

2023 ЕЛНЫҢ 1 ИЮНЕНӘ ВАКЫТЫНДА ТҮЛӘНМӘГӘН СУММА

Газ – **251 млн сум** / узган елдан **57 млн сум**га азрак

Ут – **48 млн сум** / узган елдан **8 млн сум**га азрак

Җылылык – **254 млн сум** / узган елдан **157,5 млн сум**га азрак

Утлы фаҗига

Ел башыннан бирле Татарстанда барлыгы 2812 янгын очрагы теркәлгән. Утлы фаҗигадә җәмгысы 76 кешенең гомере өзелгән. 101 кеше зыян күргән, 197сен коткарып калуга ирешелгән.

Россия Гадәттән тыш хәлләр министрлыгының республика буенча Баш идарәсе матбугат хезмәтеннән хәбәр итүләренчә, узган тәүлектә төбәктә 7 янгын сүндерелгән. Дүрт очракта – торакта, икесендә төрле корылмаларда ут чыккан. Моннан тыш 1 автомобиль янган. Коткаручылар шомлы хәбәрләр буенча 42 тапкыр янгын сүндерергә чыккан.

Ут чыгуның сәбәпләре – электр җиһазларыннан файдалану кагыйдәләрен бозу (2 очрак), мичтән дөрес файдаланмау (1 очрак), балаларның саксыз уйнавы (1 очрак), ут белән саксыз эш итү (1 очрак), башка сәбәпләр (2 очрак).

Кабул булсын!

Татарстан мөселманнарының Диния нәзарәтендә Корбан бәйрәменә нәтиҗә ясадылар. Республикада махсус оештырылган 58 урында барлыгы 13806 баш мал корбан китерелгән.

Казанда 18 урында 5812 баш мал чалынган. Татарстан башкаласында иң күп мал чалынган урыннар булып «Казан нуры» (2553), «Рамазан» (423) һәм «Ризван» (400) мәчетләре тора. Чаллы мөхтәсибәтендә – 1495, Лаешта – 1360, Яшел Үзәндә – 1009, Лениногорскида 920 баш мал чалынган.

Болардан тыш, Диния нәзарәтенең «Зәкят» хәйрия фонды, мохтаҗлыгы булган кешеләргә тарату өчен, 255 сарык һәм 3 сыер чалды. Шулай итеп, быел әлеге фонд 4 тоннадан артык корбан ите таратты. Корбан бәйрәме көннәрендә аз керемле һәм күпбалалы гаиләләргә, инвалидларга, ятимнәргә, ялгыз өлкәннәргә – барлыгы 500 кешегә 1,5 тонна корбан ите өләшенде, тагын 300 кг ит Татарстанның 4 социаль учреждениесенә юлланды.

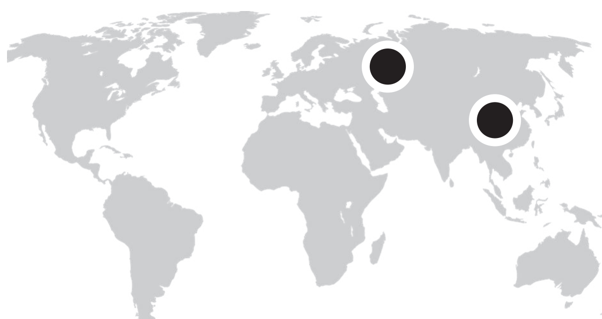

Рәшит ФӘТХРАХМАНОВ

Дөньяда

АЯК ЧАЛУ СӘЯСӘТЕ

Глобаль державалар зур сугышның төрле сценарийларын язып һәм сынап карый. Сынау әлегә компьютер мониторларында гына бара. Сугыш сәхнәсенең компьютер модельләре өметсез нәтиҗәләр күрсәтә: атом-төш сугышы башланса, кешелек тарихының соңгы ноктасы куелырга ихтимал. Гадәти кораллар белән барган сугыш та яхшы нәтиҗәләргә китермәячәк.

Соңгы вакытларда авансценага АКШ – Кытай арасында сугыш чыгу куркынычы турындагы хәбәрләр еш чыгарыла. Филиппинның элекке Президенты Родриго Дутерте Кытай һәм АКШның тулы масштаблы сугышы ихтималлыгын 10 баллы шкалада 7 балл белән бәяләвен әйтте. Күк асты илендә исә Global Times газетасының элекке редакторы Ху Сицзинның сенсацион белдерүен тишерәләр. Ул: «Кытай үзен тыныч тотарга һәм провокацияләргә бирелмәскә тиеш. Мин АКШ белән тоталь сугыш очрагында Кытайның җиңүгә шансы юк дип саныйм», – диде. Бер ел элек кенә Ху Сицзин «сугыш карчыгасы» буларак билгеле иде. Нэнси Пелоси утырган самолетны бәреп төшерергә чакыручыларның берсе булды.

Си Цзиньпин Кытай халык армиясенә зур сугышка әзерләнергә әмер бирде инде. Ни өчен сәясәт дилбегәсен кагучылар даими рәвештә планетаны бөтендөнья сугышына этәрәләр? Биш-алты ел элек кенә мондый котырыну һәм гасабилык юк иде бит әле. Пекинның зур сугыш пропагандасы алып баруы аңлашыла. Кытай гиганты икътисадый яктан түнәргә әзерләнә. Финанс мәтәлчеген һәм элекке казанышларның берьюлы җимерелеп төшүен халыкка ничек аңлатасың? Югары җитәкчелек алып барган икътисад сәясәте шул хәлгә төшерде дип әйтмәссең бит инде. Күк асты илендә болай да хәлләр киеренке. Яшьләр арасында эшсезлек май аенда рекордлы 20,8 процентка җитте. Үткән ел нәкъ менә студентлар җитәкләгән ковид-чикләүләргә каршы гомуммилли протест Си хакимлегенә реаль куркыныч тудырды, компартия ат йөреше ясап кына дилбегәне тотып кала алды.

Пандемия тәгәлләнде, әмма Кытай кулланучылары акчаны товар алуга тотарга ашыкмыйлар. Чит илләргә экспорт та кими. Пекин куллануны стимуллаштыруның яңа планын эзләп азаплана, әмма кредитлаудан башка юл күренми. Эшләр бөтенләй начарга китсә, сугыш җимереклеккә сылтау була ала. Халыкның нәфрәтен тышкы дошманнарга юнәлтү бердәнбер юл булып санала башлый. Барлык сугышлар һәм хәрби операцияләрнең дә сәбәбе шул, пропаганда игълан иткәннәр сәбәп түгел, сылтау гына.

Әлегә кытайлар актив рәвештә сәүдә сугышлары алып бара. 1 августтан Кытай ярымүткәргечләр һәм башка электроника җитештерүдә кулланыла торган сирәк металлар – галий һәм германийны экспортлауны чикләргә җыена. Дөнья базарында башка дәүләтләр дә шулай эшли: үзара аяк чалу һәм бер-береңә этлек эшләү сәясәтнең төп баганасына әверелеп килә. Державалар үзара бугазлашу сәясәтен уздырганда, кайчандыр дөнья сәясәтенең караңгы почмагында көн күргән илләр мәйданга зур дәгъва белән чыга. Якындагы көннәрдә Иранда Damavand-2 эсминецы хәрби диңгез көчләре составына кушылырга җыена. Ул гипертавыш ракеталары белән коралланган.

Россиядә

КИМЕГӘН САЕН АРТА

Россиянең эчке сәясәт кырында активлыкны фанфаралар кагу хисабына үстерергә тырышалар. Статистика төзелешнең һәм сәнәгатьнең кискен темплар белән үсеше турында рапортлар бирә. Күпләп сату сәүдәсе дә ыргылышта, дигән хәбәрләр бар.

Әмма кайбер белгечләр саннарны шик астына ала. Йөк ташу күрсәткечләре кими чөнки. Транспорт хәрәкәтеннән башка гына үсеш була алмый. Чимал һәм комплектлаучы детальләр күктән яумый, тимер юл составлары һәм йөк машиналары белән ташыла, корабларга төялә. Тагын бер проблема бар: бензин дефициты, кычкырып, мәйданга чыгарга җыена. «Ватаным Татарстан» ул проблеманың бөреләнәчәге турында кышкы якта ук кисәткән иде. Хәзер телеграм-каналлар: «Россиянең бензин базары идеаль шторм хәлендә», – дип язалар. Статистика илдә бензин запаслары җитәрлек дип тынычландырып килде дә, көтмәгәндә дефицит куркынычы яный башлады. Хәзер нефтьчеләр өстәп язу (приписка) белән шөгыльләнгән дип әйтергә теләүчеләр күренә. Саботаж түгел микән дип тә шикләнәләр. Хөкүмәт дефицитка юл куймас анысы. Нефтьчеләр бугазыннан кытыршы бияләй белән тотар. Әмма я бәя күтәрергә туры килер, я талон кертергә. Беренче вариант тормышчанрак. Хөкүмәт мәсьәләне ягулык экспортын чикләп хәл итәргә тели, диючеләр дә күренә. Июль ахырлары – август башларына вазгыять аңлаешлырак булыр, мөгаен. Мотор ягулыгы сәяси кризиска китерә ала, моны югарыдагылар бик яхшы аңлый. Бәлки, егылган демферны кире торгызырлар, ягъни нефтьчеләргә мул итеп акча өләшерләр.

Акча дигәннән, бюджет һәм Илкүләм байлык фонды сумнар белән тула башлады бит әле соңгы көннәрдә. Сум девальвацияләнә һәм ат йөреше булып, бюджетка акча коя башлый. Сумның йомшаруы рекордлы дәрәҗәгә җитте. Девальвация күрсәткече – 74%. Бу яктан рус акчасы төрек лирасын да артта калдырды. Экспортерлар урамында бәйрәм. Илкүләм байлык фонды да тантанада. Андагы акча бит долларлар һәм евроларда. Шуларны сатып, бюджет керемен әйләндерә аласың. Доллар кыйммәтрәк булган саен, бюджетка күбрәк тама һәм... Фонд та сумнарда үсә. Бик күңелле вазгыять. Финанс министрлыгы июнь аенда фондтан 63 миллиард сум акча алган. Министр Силуанов әфәнде шулай ди. Һәм Илкүләм байлык фондының күләме 12,3 триллион сум тәшкил иткән (саннарга игътибар итегез әле). Ә быел гыйнварда ул 10,435 триллион сум гына булган. Саннан санны ала беләсездер, дип уйлыйм. Фондка беркем дә акча салмады. Бюджет дефицитлы иде чөнки. Алдылар гына. Ягъни киметтеләр. Май аенда, мәсәлән, 122,4 миллиард сум алганнар. Фондта акча исә кимегән саен арткан. Менә бит Хөкүмәттә эш рәтен белүчеләр утыру нишләтә! Резерв валюталарын тормоздан ычкындырсаң, бюджетта акча беркайчан да бетми дигән сүз бу. Кызганычы шул: бюджетта бетми, безнең кесәләрдә бетә.

РӘИС КӨНДӘЛЕГЕ

ФАЙДАСЫ КҮП БУЛСЫН

Авыл халкына ярдәм, федераль программаларны үтәү һәм уртак бурыч. Татарстан Рәисе Рөстәм Миңнеханов Иннополиста Россия Федерациясе сенаторлары һәм Татарстаннан сайланган Дәүләт Думасы депутатлары белән очрашты. Чарада республика икътисадына федераль үзәктән акча җәлеп итү турында сөйләштеләр.

tatarstan.ru

Очрашуда Татарстан Дәүләт Советы Рәисе Фәрит Мөхәммәтшин да катнашты. Рөстәм Миңнеханов билгеләп үткәнчә, республикада депутатлар корпусы һәм башкарма хакимият органнары арасында хезмәттәшлек итү өчен яхшы мәйданчык булдырылган. «Мондый очрашулар безнең уртак эшебезне җайга салу өчен мөһим», – диде Рәис.

Татарстандагы социаль-икътисадый вазгыять турында сөйләгәндә, Рәис республикада зур федераль проектларның, шул исәптән юл төзелеше өлкәсендә дә гамәлгә ашырылуын билгеләп үтте. Горбунов исемендәге Казан авиация заводында Ту-2014 очкычын күпләп җитештерә башлау нияте дә аерым игътибарга лаек. Рөстәм Миңнеханов депутатларның эшче төркемнәренә предприятиеләр белән эшләүгә игътибарны арттырырга, хезмәт коллективлары белән ешрак очрашырга киңәш итте.

Кояш көннән-көн ныграк кыздырган саен, авыл хуҗалыгы тармагы да көнүзәк мәсьәләгә әверелеп бара. Корылык уңыш күләменә тәэсир итәчәк. Рәис фикеренчә, федераль үзәк белән берлектә инде бүген үк авыл халкына ярдәм итү турында уйлана башларга кирәк.

Вазгыять нинди генә булуга карамастан, илкүләм проектлар кысасында эшне дәвам иттерергә кирәк, дип тә ассызыклады Рөстәм Миңнеханов.

– Татарстанга җәлеп ителгән һәр сумның халык файдасына эшләве, кешеләрнең тормыш сыйфатын яхшыртуга ярдәм итүе мөһим. Бу – безнең барыбыз алдында торган зур бурыч, – диде Рәис.

Фәрит Мөхәммәтшин республика парламентының закон чыгару тәкъдимнәрен гамәлгә ашыру мәсьәләсенә тукталды. Ул билгеләп үткәнчә, хәзерге вакытта Россия парламентының Түбән палатасында Татарстаннан алты закон чыгару инициативасы карала. Ике закон проекты беренче укылышта кабул ителгән инде, тагын берсе буенча уңай нәтиҗә бар. Татарстан Дәүләт Советы Рәисе билгеләп үткәнчә, соңгы сайлау кампанияләре барышында халыктан килгән наказларны үтәү һәм округларда эшләү дә әһәмиятле юнәлешләрнең берсе булып тора.

Чарада чыгыш ясаган Татарстан Премьер-министры урынбасары – икътисад министры Мидхәт Шаһиәхмәтов әйтүенчә, быел республика 26 дәүләт программасында тәкъдим ителгән. Шулай ук, республикада 13 илкүләм һәм 50 төбәк проекты гамәлгә ашырыла. Әлеге максаттан 31,4 миллиард сум бүлеп бирелгән.

Дәүләт Думасы депутаты Айрат Фәррахов 2024 елга һәм 2025–2026 елгы пландагы чорга Россия бюджетын төзү турында сөйләде. Иннополисның үсеш мөмкинлекләре турында Татарстан Премьер-министры урынбасары Роман Шәйхетдинов хисап тотты.

Исегезгә төшерәбез: Россия Федераль Җыенына Татарстаннан сайланган депутатлар белән очрашу күркәм традициягә әверелде. Республикада 17 эшче төркем гамәлдә, аларның һәрберсен Дәүләт Думасы депутаты җитәкли. Эшче төркемнәр составына шулай ук республика министрлыклары һәм ведомстволары вәкилләре дә керә. Рөстәм Миңнеханов йөкләве буенча, эшче төркемнәр эшчәнлегенә җитәкчелек итүне Фәрит Мөхәммәтшин башкара.

Дәүләт Советында

Саклангынны саклар...

4 июльдә парламентыбызның Законлылык һәм хокук тәртибе комитеты утырышы узды. Рәис урынбасары Александр Чубаров комитетның ярты еллык эшчәнлеге турында чыгыш ясамады, моны, сессия утырышында сөйләү өчен, Шакир Яһудинга калдырды.

Ни дисәң дә, хуҗадан узып сөйләү килешеп бетми инде ул. Шулай да ярты елда комитетның бик нәтиҗәле эшләвен билгеләп үтте. Аның белән килешми мөмкин түгел. Узган алты ай эчендә комитет, 8 утырыш уздырып, барысы 39 мәсьәлә тикшергән, 36 карар кабул иткән. Моңа закон чыгару инициативалары белән Россия Думасына мөрәҗәгать итүен дә өстәргә кирәк. Алар барлыгы – бишәү, ягъни ай саен бер мөрәҗәгать диярлек. Кагыйдә буларак, дип әйтикме, Мәскәү безнең сүзгә колак салгалый үзе, әмма һәрвакыт түгел.

Без моны комитет утырышы барганда да сиздек. Утырышта балалар бакчаларында һәм гомуми белем бирү оешмаларында куркынычсызлык тәэмин итү мәсьәләсе каралды. Татарстан Мәгариф һәм фән министрлыгы бик мәгълүматлы нотык әзерләгән. Бездә «куркынычсызлык паспорты» бирелгән мәгариф оешмалары 3317 икән. Әмма, министр урынбасары Рамил Хәйруллин әйтүенчә, аларны террордан саклаучы техник система булдыру буенча аерым программа һаман да кабул ителмәгән.

Рамил әфәнде, федераль дәрәҗәдәге программа булырга һәм аңа федераль бюджеттан да акча бирелергә тиеш, дигән фикердә. Балаларыбыз иминлеге өчен республика бюджетыннан 1 млрд 443,9 млн сум акча бирелгән үзе, күрәсең, ул җитәрлек түгел. Әле бит техник чаралар ярдәмендә иминлек булдыру өстенә, балалар мәгариф оешмаларына «тере» сакчылар да кирәк. Алар, нигездә, ЧОПныкылар, ягъни хосусый сак предприятиеләреннән. Мәгариф оешмалары алар белән килешү төзергә тиеш, монысы да – акча. Аннан соң, министр урынбасары әйтүенчә, түләүле сак һәр учреждениегә бирәү тиеш икән. Ә кайбер учреждениеләрнең берничә объекты бар. Аларны ничек саклап бетермәк кирәк?

Алдарак язганыбызча, бездә өч меңнән артык мәгариф оешмасына «куркынычсызлык паспорты» бирелсә дә, аларның иминлеген тәэмин итү камиллеккә ирешкән дип әйтә алмыйбыз әле. Шуңа күрә тынычланырга ярамый, «саклангынның гына саклануын» онытмыйк. Бу мәсьәлә тирәсендә сессия утырышында да сүзләр шактый куерачак әле.

Риман ГЫЙЛЕМХАНОВ

«АГАЧ УТЫРТТЫМ, ЙОРТ САЛДЫМ...»

КОНТРАКТ БУЕНЧА ХӘРБИ ХЕЗМӘТКӘ КАБУЛ ИТҮЧЕ ЯҢА ҮЗӘК АЧЫЛДЫ

Ватан хакына

Ике ай урынына – ике көн. Казанда контракт буенча хәрби хезмәткә кабул итү эшен бермә-бер тизләтүче яңа үзәк ачылды. Биредә хәрби комиссариатка тапшыру өчен кирәкле документларны ике көндә җыярга булышырга вәгъдә итәләр. «Батыр»да «ВТ» хәбәрчесе дә булып кайтты.

Казанда яшәүче Кирилл Галиевны контракт буенча хәрби хезмәткә китәргә яу кырыннан ялга әйләнеп кайткан дуслары белән очрашу этәргән.

– Иптәшләрем белән күрештек, сөйләштек тә, мин дә махсус хәрби операциядә катнашырга булдым, – ди ул. – Документларны яңа үзәктә күз ачып йомган арада рәсмиләштереп бетердем инде. Ни өчен китәмме? Өйдә ятасым килми. Яхшы хезмәт хаклы эшем дә, фатирым да бар югыйсә. Әти-әнием мин кечкенә вакытта ук вафат булдылар. Әбием белән үстем. Ул минем китәргә җыенуымны белми әле. Ничек әйтергә дә белмим. Ләкин мине аңлар дип ышанам. Биш ел контракт буенча хезмәт итеп, җыелган акчага көньякта йорт сатып аласым килә.

«Батыр» үзәге Казанның Воровский урамындагы 25 нче йортта урнашкан. «Моңа кадәр контракт буенча хәрби хезмәткә китү өчен документлар рәсмиләштерүгә 2–3 ай вакыт үтсә, хәзер 1–2 көн дә җитә», – ди үзәк җитәкчесе Владислав Кузнецов.

– Бу – Татарстанда мондый беренче һәм бердәнбер оешма. Эш тәртибе бик гади. Үзәккә килгән гражданинны иң элек администратор каршы ала. Ул контракт буенча хәрби хезмәткә китәргә теләүче турында төп мәгълүматны язып ала. Аннары булачак солдат белән үзе дә хәрби операция зонасында булып кайткан рекрутер әңгәмә кора. Барысын да бәйнә-бәйнә аңлатканнан соң гына менеджерлар шәхси эш ача. Документлар рәсмиләштерүгә якынча бер сәгать вакыт кирәк. Медицина тикшерүен дә үзебез оештырабыз. Контракт буенча килешү төзергә теләүчеләрне үз машинабызда Казанның 16 нчы шәһәр хастаханәсенә алып барабыз. Медицина тикшерүен күп дигәндә 1,5 сәгатьтә узалар. Кичкә кирәкле барлык документлар әзер була инде. Икенче көнне аны хәрби комиссариатка тапшырабыз.

Үзәк җитәкчесе сүзләренә караганда, хәзер алар көненә 7–10 кешегә документлар рәсмиләштерергә ярдәм итә. «Тагын да тырышыбрак эшләргә дә мөмкинлек бар», – дип тә өстәделәр биредә. Хәрби хезмәткә китәргә теләүчеләргә бәйле аерым чикләүләр юк. Хөкем ителүчеләрне дә, бурычлары булганнарны да алалар.

Рекрутер белән «ВТ» хәбәрчесе дә аралашты. Тимур Сафин хәрби хезмәткә үз ирege белән алты айга барган булган. Быел март аенда исән-имин әйләнеп кайткан.

– Тагын китмәкче идем, туганнарым каршы төште. Аннары бу вазыйфаны тәкъдим иттеләр дә, биредә калырга булдым, – ди ул. – Хәрби хезмәткә китәргә теләүчеләрдән иң элек: «Ни өчен барасыз?» – дип сорыйм. Җаваплары охшаш: «Телевизордан күреп туйдык, үзебезнең күреп кайтасы килә», – диләр. Нигездә 30–40 яшьлекләр мөрәҗәгать итә. Аларның барысын да Ватанны яклау теләге берләштерә. Сугышның алгы сызыгында үзеңне ничек тотарга, нинди хаталар җибәрмәскә, ничек исән калырга икәнен аңлатам. Төрле сораулар бирәләр. Контракт буенча хәрби хезмәткә китәргә теләүчеләрне бронежилетның авырлыгыннан алып яу кырында тәмәке, су кайдан алырга икәненә кадәр кызыксындыра.

Яңа үзәкнең уңайлылыгын Казанның Идел буе һәм Вахитов районнары хәрби комиссары Михаил Венедиктов да бәяләде.

– Үзәк транспорт чишелеше ягыннан бик уңайлы җирдә урнашкан. Метро станциясе дә, Төньяк вокзал да янәшәдә генә. Өстәвенә биредә документларга бәйле мәсьәләләрне «бер тәрәзә» режимында урында ук хәл итәргә мөмкин. Димәк, контракт буенча килешү төзергә таләп ителгән вакыт та бермә-бер кыскара. Үзәк хәрби комиссариатлар белән берлектә эшләячәк. Контракт буенча килешү төзергә теләүчеләр үзләренә уңайлы булган урынга мөрәҗәгать итә ала, – диде ул.

Хәрби комиссар сүзләренә караганда, махсус хәрби операция зонасында катнашучыларга, хәрби дәрәҗәсе, вазыйфасы һәм хезмәт итү шартына карап, 204 мең сумнан башлап айлык түләү каралган. Килешү бер ел һәм аннан да озаграк вакытка төзелгән очракта, бер тапкыр 195 мең сум күләмендә түләү дә гамәлдә. Моннан тыш, Татарстан Рәисе Рөстәм Миңнеханов тәкъдиме белән, Ватан сагында торучыларга үзләре хезмәт иткән оешма-предприятиеләр дә булыша.

«Татар-информ» / С.Камалетдинов

– Узган елның шушы ук чоры белән чагыштырганда, контракт буенча хәрби хезмәткә китүчеләр өч тапкыр диярлек артты. Хәрби хезмәт урынына китүчеләр иң элек 1–2 ай әзерлек курслары уза. Аларны беркем дә утка ташламый, – дип тә ышандырды Михаил Венедиктов. – Бүген махсус хәрби операция зонасында бигрәк тә «А», «В», «С», «D» категорияле машина йөртүчеләр, пешекчеләр, медицина хезмәткәрләре кирәк. Без 18дән алып 65 яшькә кадәрге ир-атларны контракт буенча хәрби хезмәткә алабыз. Шулай ук тиешле хәрби белгечлеге булган 45 яшькә кадәрге хатын-кызлар да килешү төзергә мөмкин.

«ВТ» хәбәрчесе үзәктә бер сәгатькә якын булды. Шушы вакыт аралыгында биредә хәрби хезмәткә китәргә теләүче алты кеше килде.

– Өйдә хатыным һәм өч яшьлек кызым көтеп калачак, – ди Геннадий Ильин. – Яңа үзәк ачылганны ишеткәч, биредә килергә булдым. Документларны да, медицина тикшерүен дә бик тиз эшләп бирделәр. Белгечлегем буенча мин – слесарь. Аена 60–70 мең сум хезмәт хакы алып эшлим. Армиядә булганым юк. Ватанны саклауга үз өлешемне кертәсем килә. Тормыш иптәшем башта каршы иде, бик курыкты. Хәзер ризалашты инде. Кызыма балалар бакчасына бушлай йөрү һәм бушлай туклану мөмкинлеген тәэмин итүче «Батыр» картасы турында сөйләделәр. Аның ярдәмендә циркка да бушлай барып була, ди. Контракт төзүчеләргә һәм аларның гаиләләренә күптөрле ярдәм чаралары гамәлдә.

Контракт буенча хәрби хезмәткә китәргә теләүчеләрнең иң өлкәненә – 55 яшь. Исемен әйтергә теләмәгән агай: «Агач утырттым, йорт салдым, балалар үстердем. Хәзер Ватан алдындагы бурычны үтәргә вакыт җитте», – дип кенә чикләнде.

Эльвира ВӘЛИЕВА

ҖИТТЕ ЧИРАТ СТУДЕНТКА

Сәламәтлек

Якын киләчәктә халыкны ординатурада укучы студентлар да дәвалый башламагае. Россия Сәламәтлек саклау министрлыгы бу көннәрдә шундый тәкъдим белән чыкты. Проект авторлары фикеренчә, бу яңалык гамәлгә керә калса, медицина тармагында кадрлар кытлыгы азмы-күпме кимергә тиеш.

Рәсми саннардан аңлашылганча, бүген Россиядә 25 мең табиб һәм 50 мең урта медицина хезмәткәре җитми. Бу кытлык бигрәк тә сырхауханә, ФАПларда сизелә. Татарстанга исә 1 меңнән артык табиб кирәк. Лор, педиатр, психиатр, дерматовенеролог кебек тар юнәлеш белгечләренә кытлык аеруча зур. Министрлык менә шушы бушлыкны ординатурада укучы студентлар ярдәмендә тутырырга тәкъдим итә дә инде.

Билгеле булганча, табиб булырга укыган кешенең диплом алу белән генә эше бетми. Ул укуын алга таба да дәвам иттерергә тиеш. Шуңа күрә ординаторларны, гади генә итеп әйткәндә, кулында дипломы булган, әмма әлегә укуы тәмамланмаган белгеч дип әйтеп була. Бүген илнең ординатура бүлекләрендә барлыгы 41 мең студент белем ала. Яңа кагыйдә гамәлгә керә калса, аларга шушында укыганда ук стажер табиб вазыйфасында эшләргә рөхсәт итәчәкләр. Әлегә бу вазыйфада белеме-тәҗрибәсе булган, әмма билгеле бер сәбәпләр аркасында эшеннән ким дигәндә биш ел бүленеп торган белгечләр генә эшли ала. Табиб булып эшли башлаган студентларга стипендия урынына хезмәт хакы түләргә җыеналар.

Министрлык әзерләгән документтан аңлашылганча, ординаторны эшкә алыргамы-юкмы икәнлеген махсус комиссия хәл итәчәк. Моның өчен ул берничә таләпкә җавап бирергә тиеш. Төгәлрәк әйтсәк, аның кулында табиб дипломы булырга тиеш, ординатурада ким дигәндә бер ел укыган булуы, беренчел аккредитация узуы да шарт. Аларның эшен бүлек мөдире, өлкән табиблар контрольдә тотачак.

Татарстан Сәламәтлек саклау министрлыгының штаттан тыш баш терапевты, Республика клиник хастаханәсенең терапия клиникасы башлыгы Диана Габделганиева, соңгысы яшь белгечләргә ышанычны арттырачак, дип өметләнә.

– Яшь белгечнең стажер табиб буларак эшли башлавы – бөтен коллектив өчен зур җаваплылык. Гадәттә, ул берәр тәҗрибәле белгечкә беркетелә. Ул аны хаталардан саклап, киңәшләре белән ярдәм итеп тора. Шуңа күрә яңа гына эшли башлаган яшь белгечтән шикләнергә кирәк түгел, – ди табиб.

Бу проектның ни дәрәҗәдә нәтиҗәле булуын вакыт күрсәтер, билгеле. Әмма әлегә хәлләр әллә ни мактанырлык түгел. Дәвалау оешмаларында хәлләрнең ни дәрәҗәдә мөшкел икәнлегенә бу көннәрдә үзебезгә үк инанырга туры килде. «Бала сау-сәламәт, бакчага барырга ярый», – дип язылган уч төбе кадәр белешмә алу өчен, ике сәгать чиратта утырдык. Элегрәк бу кәгазьне авыру балаларны аерым кабул итә торган фильтр бүлмәсеннән җайлы гына кереп ала идек. Бу юлы исә аның ишеге бикле иде. Баксаң, без беркетелгән балалар сырхауханәсендә хәзер фильтр бөтенләй эшләми икән. Бездә генә түгел, тагын ике филиалында да шул ук хәл. Сәбәбе бер – эшләргә кеше юк. Фильтрда кабул итүче барлык табиблар да эштән китеп беткән. Нәтиҗәдә авыру бала да, сәламәте дә, белешмә алырга килүчесе дә бер урында – участок педиатры ишек төбендә таптанырга мәҗбүр.

Участок табибыбыз исә, бу күренешкә аптырыйсы юк, дигән фикердә. 11 нче номерлы шәһәр балалар сырхауханәсе педиатры, Татарстанның атказанган табибы Гөлназ Азизова сүзләренә караганда, бүген табибларның күбесе эшнең чамадан тыш күп, ә хезмәт хакының аз булуы аркасында эштән китә.

– Табиблар җитешмәгәч, бүген бер белгечкә көненә икеләтә-өчләтә артыграк санда кеше кабул итәргә туры килә. Бер табиб еш кына 1,5–2 ставкага эшләргә мәҗбүр. Иң күңелгә тигәне шул: эш лаеклы рәвештә бәяләнми. Яңа гына эшли башлаган яшь педиатр уртача 25–30 мең сум хезмәт хакы ала. Тәҗрибәле табибларныкы 50–55 мең сум тирәсендә. Шуңа күрә дәвалау оешмаларында кадрлар кытлыгы арта баруга аптырыйсы юк, – ди ул.

Ул да бу проблеманы нәкъ менә ординаторларны эшкә җәлеп итү хисабына хәл итеп булыр дип саный. Гөлназ Азизова фикеренчә, яшь белгечтән куркырга кирәкми.

– Студент-ординатор ул – гади стажер гына түгел, ә инде диплом алган табиб. Шуңа күрә ул ординатурада укыганда ук, курыкмыйча, үз белгечлеге буенча эшли башлый ала. Бу аларның үзләре өчен дә бик яхшы тәҗрибә мәктәбе булачак, – ди ул. – Миңа калса, булачак табибка хезмәт юлын шәхси дәвалау оешмасыннан яки җитдирәк авырулар дәваланган стационардан башларга кирәкмидер. Алар иң элек сырхауханәдә төрле очраклар, төрле катлау кешеләр белән эшләп карап, тәҗрибә тупларга тиеш.

Динә ГЫЙЛАҖИЕВА

«Татар-информ»

Фикер

Айрат ФӘРРАХОВ, Россия Дәүләт Думасында Татарстаннан депутат:
– Ярдәм яшькә карамый. Ординатурага укырга кергәч, мин үзем дә Казанның Ашыгыч ярдәм станциясендә эшли башладым. Минем өчен бик зур тәҗрибә булды бу. Укыдым да, эшләдем дә. Бик күп кешегә ярдәмем дә тиде. Шуңа күрә бу тәкъдимне тулысынча хуплыйм. Ул күптән кирәк иде. Бу табиб булачак студентның үзенә дә файдага гына. Сәламәтлек саклау тармагына да уңай үзгәрешләр алып килер дип өметләнәм.

Әлфия СӘЛАХОВА, хуҗабикә (Яңа Чишмә районы Зирекле авылы):
– Ординатурада укучыларны табиб булып эшләтә башлауларына каршы түгел мин. Эшләргә өйрәнсеннәр. Тәҗрибәле табиб күзәтүе астында эшләгәч, бер куркынычы да юк. Үзем студент-ординаторларга сәламәтлегемне курыкмыйча ышанып тапшырыр идем. Үләргә вакытың җитсә, табиб та, студент та алып кала алмый инде.

КОТЛЫЙБЫЗ!

Күпьеллык нәтиҗәле иҗтимагый эшчәнлеге өчен Советлар Союзы Геройларының, Социалистик Хезмәт Геройларының, Россия Геройларының һәм Татарстан Республикасы Хезмәт Даны һәм Сугышчан Дан орденнары тулы кавалерларының иҗтимагый хәйрия оешмасы мактаулы рәисе **Мостюков** Илдус Шәйхелислам улы Россия Федерациясе Президенты Указы нигезендә **«Ватан алдындагы казанышлар өчен» IV дәрәҗә ордены** белән бүләкләнде.

***

Сәламәтлек саклау өлкәсен, медицина фәнен үстерүгә, квалификацияле белгечләр әзерләүгә зур өлеш кертүләре һәм күп еллар буе намус белән эшләүләре өчен Казан шәһәре «Сугышлар ветераннары госпитале» дәүләт автоном сәламәтлек саклау учреждениесенең бүлек мөдире **Мифтахова** Лилия Яфаз кызы; «Алексеевск районы үзәк хастаханәсе» дәүләт автоном сәламәтлек саклау учреждениесе табибы **Шәмсетдинов** Фәрит Шәфкать улы Россия Федерациясе Президенты Указы нигезендә **Лука Крымский медале** белән бүләкләнде.

***

Гаилә институтын ныгытудагы һәм балалар тәрбияләүдәге казанышлары өчен **Рәфыйков** Илдар Абдулла улы, **Рәфыйкова** Гөлнур Илгиз кызы Россия Федерациясе Президенты Указы нигезендә **«Ата-ана даны» ордены медале** белән бүләкләнде.

***

Машина төзү өлкәсендәге казанышлары һәм күп еллар буе намус белән эшләве өчен «Казан моторлар төзү җитештерү берләшмәсе» акционер җәмгыяте фрезеровщигы **Минһаҗев** Фирдүс Әхмәтвәли улына Россия Федерациясе Президенты Указы нигезендә **«Россия Федерациясенең атказанган машина төзүчесе»** дигән мактаулы исем бирелде.

***

Фәнни-педагогик эшчәнлегендәге, квалификацияле белгечләр әзерләүдәге казанышлары һәм күп еллар буе намус белән эшләве өчен «Казан илкүләм тикшеренү технологик университеты» югары белем бирү федераль дәүләт бюджет мәгариф учреждениесенең факультет деканы **Стоянов** Олег Владиславовичка Россия Федерациясе Президенты Указы нигезендә **«Россия Федерациясенең атказанган югары мәктәп хезмәткәре»** дигән мактаулы исем бирелде.

***

Авыл хуҗалыгы өлкәсендәге казанышлары һәм күп еллар буе намус белән эшләве өчен «Татмелиорация» траст компаниясе» ачык акционер җәмгыятенең генераль директоры урынбасары – баш инженеры **Зарипов** Альберт Шәүкәт улына Россия Федерациясе Президенты Указы нигезендә **«Россия Федерациясенең атказанган авыл хуҗалыгы хезмәткәре»** дигән мактаулы исем бирелде.

***

Хезмәттәге казанышлары һәм күп еллар буе намус белән эшләве өчен «Россия тимер юллары» ачык акционер җәмгыяте филиалы – Трансэнерго энергия белән тәэмин итү буенча Горький дирекциясенең электр белән тәэмин итү буенча Юдино дистанциясе ремонт-ревизия участогы өлкән электромеханигы **Галиәкбәров** Рамил Галиәсгар улына Россия Федерациясе Президенты боерыгы нигезендә **Россия Федерациясе Президенты Рәхмәте** белдерелде.

САБАК АЛА БЕЛСӘК ИДЕ...

Илдар Мөхәммәтҗанов

Балтач

Яшәеш

Соңгы көннәрдә социаль челтәрләрдә иң зур сөенечле яңалык, мөгаен, яңгырлар яву булгандыр. Ниһаять, көтеп алган яңгыр яуды дип, видеолар да куйдылар, хисле парчалар да яздылар. Шулай шул, һәр нәрсә тансык булганда кадерле.

Бездә быел, шөкер, корылык түгел. Үзеңдә яңгырлар даими явып торганда, башка урында аның тамчысын тилмереп көтүләре турында уйлап та карамыйсың икән. Һәр нәрсә үзеңә кагылганда гына зур проблемага, борчу-мәшәкатькә әйләнә. Әмма бу яңгырларга без дә сөендек. Кыраудан исән калып, ныгып килүче бәрәңгеләр чәчәккә бөреләнгән, икенче кат печәннәргә, көтүлекләргә дә бик кирәк иде бит.

Быел корылык кичерүче районнар турындагы язмаларны тыныч кына укып булмый. 2010 елгы корылык әле дә онытылмады, бөтенесе истә шул. «2010 елгы корылык та бу кадәр булмады» дигән фикерне ишеткәч, мин үзем: «Димәк, аларда ул елгы корылык бездәге дәрәҗәдә булмаган икән», – дип уйладым. Быел урамда әле ул елгы кебек тоташ 30–35, 40–45әр градус эсселек түгел. Ул елны корылык кына түгел, чамасыз кызу көннәр дә табигатьнең җелеген корытты. Өстәвенә без корылыкка тамчы да әзер түгел идек. Ни дисәң дә, алдагы дистә еллар рәттән җиле дә вакытында исеп, яңгыры да вакытында яуган табигать безне иркенлеккә, муллыкка өйрәткән иде инде. Ниндидер запаслар булдыру турында уйланмый да башлаган идек. Менә шул ягы белән тагын бер кабат бәрде ул сала кешесенә. Ә хәзер инде без, нинди ел киләсен белеп булмый дип, запасларны өзмәскә, мөмкинлек булганда терлек азыгын мулрак тупларга тырышабыз. Әле быел да, кайбер районнарда корылык икәнен белүгә, кешеләр фураж, бөртекле ашлыкны күпләп сатып ала башлады. Үткән елгы муллыкта сатылмый торган ашлыкларга да бәяләр күтәрелеп китте, сатып алучылар да чиратка тезелде. Әйтәм бит, 2010 елгы сабаклар бик ачы булды, алар әле онытылмады.

...Халык нишләргә белми бәргәләнгәндә, ул чактагы хуҗалык җитәкчесе Рамил Нотфуллин, каяндыр юллап, сыер малы асраган һәр хуҗалыкка (кайда эшләвенә карамастан) берәр тонна исәбеннән икенче сортлы он кайтартты. Беренче тапкыр шунда җиңел сулап куйган идек. Аннан безне ул елны Киров өлкәсе коткарды. Андагы ничә еллар кеше кулы тимәгән җирләрнең печәнен җыйнап, халыкка печән өләшә алдылар. Алыпсатарлар, һәр мөмкинлектән файдаланып калырга тырышкан аерым кешеләр дә алып кайтып сатты – сайланырга мөмкинлеге булмаган сала кешесе биш бәясенә булса да, сөенә-сөенә, терлек азыгы туплады ул елны. Хуҗалык, техникалары-механизаторлары белән Ульян өлкәсенә барып, әллә никадәр терлек азыгы әзерләде. Сенаж-силосны шунда гына салдылар, кыш буе ташыдылар. Бу корылыктан шактый сабак алдык дип беләм: шул елдан бирле район хуҗалыкларына ел саен 1,5 еллык терлек азыгы әзерләү бурычы куела, терлек азыгы культураларының мәйданы да елдан-ел арттырыла, читтән җирләр алып эшләүчеләргә дә – яшел ут.

Ул елны без бәрәңгесез дә калдык. Яңгырлар соңарып яуды. «Сабагы яшелләнә башлады, бәрәңгесе булыр әле» дигән өметләр акланмады, сабагы тернәкләнсә дә, бәрәңге тамырга гына үскән булып чыкты. Утыртканнан бераз гына күбрәк бәрәңге җыйнап алдык, ул орлыкка яраклы түгел иде. Анысы белән дә 2011 елда хуҗалык ярдәм итте. Берничә су сиптерү агрегаты исән калганга (хәтерләсәгез, ул елларда инде бөтен җирдә сугару агрегатлары туздырылган, таратылган иде, 2010 елгы корылыктан соң бу системалар кабат торгызылды), хуҗалыкта бәрәңге җирләрен сугара алдылар, шунлыктан уңышы әйбәт булды, теләгән кешеләргә бәрәңге сатып бирделәр.

Сүз дә юк, табигать каршында бик көчсез без. Әмма аның сынауларыннан нининдидер сабак алганда, бераз булса да чаралар күргәндә, аларны җиңелрәк үтә алыр идек кебек тоела. Һич югы онытмаска иде...

Гөлсинә ХӘБИБУЛЛИНА

Үрнәк гаилә

Акча... таш астында ята

Актаныш

Күҗәкә авылында яшәүче Нәфисә һәм Дилшат Гаязовлар белән очраклы рәвештә генә таныштык. Күрше Суыксу авылына баргач, берничә кеше: «Сез Гаязовлар турында язгыз әле. Бик матур тормыш алып бара торган тырыш гаилә алар», – дип, безне Күҗәкәгә озатып калдылар. Чыннан да, тырыш, ягымлы гаилә булып чыкты алар.

Зөлфия Хәлиуллина

Тәртип яратулары ишегалларыннан ук күренеп тора иде. Нәфисә ханымның балаларын тәрбияләүгә, аларга белем бирүгә карата да үз карашы булуы ачыкланды. Хуҗабикә Казан медицина университетының фармацевтика факультетын тәмамлагач, Чаллыга эшкә урнаша. Булачак Ире Дилшат белән дә шул вакытларда танышалар. Гаилә корып, егетнең туган авылына кайтып төпләнәләр.

– Ул чакта ук Дилшат төпле, җаваплы, ярдәмчел һәм ышанычлы кеше булуы белән ихтирам иттерде. Күпләр мине гаиләдә алда бара дип уйлый, ләкин мин – чынлыкта иремә ияручә, аңа ышыкланып яшәүче генә. Дилшат – тракторчы. Ипле булуы белән хуҗалыкта да аерылып тора, – диде хуҗабикә.

Бүген алар, абзар тутырып, маллар тоталар, теплицада үсентеләр үстерәләр. Соңгы вакытларда сөт бәяләре төшкәч, җиде сыерның сөтен үзләре эшкәртеп сата башлаган.

– Узган ел без сөтне 29 сумга тапшыра идек. Ә хәзер 16–17,50 сумга төшеп бетте. 1 тонна сөт саткан очракта, ай саен 20 мең сумны югалтабыз дигән сүз. Акча – таш астында, ә таш – аждаһа башы астында. Тырышмасаң, булмый. Уйлаштык та әлегә сөтен дә, каймагын да, эремчеген дә үзебез сатарга булдык. Бик теләп, яратып алалар, – диде ул.

Моннан тыш, гаилә егерме еллап инде помидор, кыяр, борыч, карбыз, кавын, чәчәк үсентеләре сата.

– Мин бераз вакыт мәктәптә дә эшләп алдым. Ул чагында директоры бик акыллы, таләпчән, тәртипле Энҗе апа Садыйкова иде. Аның тәкъдиме белән мәктәптә үсентеләр үстерү белән шөгыльләнә башладык, – ди Нәфисә апа. – Бервакыт, мин моны өйдә дә эшли алам бит, дидем дә тәвәккәлләргә булдым. Сәләтем дә булгандыр, чөнки әтиемне дә «Мичурин карты» дип әйтәләр иде. Әтиебез Миргаян бик тырыш, үз көче белән тормыш алып бара торган кеше булды. Бакчада эшләргә бик яратты. Бик нык тәртип, төгәллек яратканга күрә, авылдашлары аның турында «туры сызык буенча яшәүче» дип әйтә иде. Һәм безнең күңелләргә дә кечкенәдән шушы орлыкларны салып үстерде. Әниебез Вәсимә йомшак күңелле кеше иде. Кыз бала буларак, мин аңа күбрәк сыенганмындыр. Ләкин тормышта югалып калмаска миңа әтидән күчкән сыйфатлар ярдәм итте.

Баштагы вакытларда авырлыклар да була, ләкин башлаган юлларыннан читкә талпынмыйлар, тукталып калмыйлар. Өстәвенә теләсә кайсы вакытта кул арасына керергә әзер булган балалары да үсеп килә.

– Без бу эшкә урау юллар аша килдек. Авылда үз һөнәрем буенча эш юк. Ә тормышны алып барырга кирәк. Авылга кайтып, тормышымны шулай дәвам итүемне кайберәүләр аңлап та бетермәде. «Укуыңны югалттың», – дип әйтүчеләр дә булды. Ләкин мин моңа бер тамчы да үкенмим. Аның каравы мин балаларым янында булдым, аларга тиешле тәрбияне һәм игътибарны бирә алдым, – ди Нәфисә апа.

Балаларны тәрбияләүдә каенанасына да рәхмәтле ул.

– Иремнең әнисе – әнкәй туры сүзле, акыллы, тормышны үз җилкәсендә алып барган хатын иде. Балаларыма аның тәрбиясе зур булды. Улларыбыз әбекәйләреннән күп нәрсәгә өйрәнеп калды. Әби-бабай тәрбиясе күргән балалар башка холыклы, нык тамырлы булып үсә. Әбисе булмаган гаиләләр барыбер нидер югалта. Килен-каенана мөнәсәбәтләре төрлечә булырга мөмкин, тик балаларны алга куям дисәң, баш бирергә кирәк. Тәрбияле, итагатьле балаларның әти-әнисе генә бәхетле була ала, – ди ул.

Гаязовлар Булат, Рөстәм һәм Рамазан исемле өч малай тәрбияләп үстергәннәр. Авылда тугызъеллык мәктәпне тәмамлаганнан соң, балалар укуларын Актанышның сәләтле балалар өчен гуманитар гимназиясендә дәвам иткән. Бүген олы уллары Булат КХТИның нефть һәм газ инженерлык факультетын бетерә. Моннан тыш, ике уллары Казанда Әхмәт Һади исемендәге пансионатта белем алганнар.

– Балаларның тормышында укытучылары да тирән эз калдырды. Дин кешене барлык яклап та ныгыта, ныклы шәхесләр, көчле кешеләр булып тәрбияли. Шөкер, балаларыбыз мөстәкыйль, акыллы булып үстеләр. Бөтен эшне дә эшли беләләр. Тормышта да югалып калмаслар дип уйлыйм. Алар – безнең төп таянычларыбыз. Олы улыбыз умарта, үсентеләр белән кызыксынса, уртанчысы терлекләр арасында йөрергә ярата, – дип горурлана әни кеше.

Нәфисә апа авыллары, авылдашлары турында да яратып сөйләде.

– Мин тумышым белән күрше Иске Сәфәр авылыннан. Анда башкалардан ак күңләшү белән күңләшә торган тырыш халык яши. Бер кеше йорт тергезсә, икенчесе аннан да уздырып, зуррагын сафка бастыра. Гомумән, авылда төпле, тырыш кешеләр генә матур итеп яши ала дип уйлыйм, – ди Нәфисә Гаязова. – Авыл халкы беркайда да югалып калмый, ул тормыш итәргә күбрәк яраклашкан була. Күҗәкәдә беренчеләрдән булып колхоз бетте. Шунлыктан кеше үз көнен үзе күрергә ияләште. Авылыбызда фермерлар да күп. Шуңа күрә мин авылда яшәвем, тырышып гомер итүебез белән чын күңелдән горурланам.

Зөһрә САДЫЙКОВА

Нихәлләрдә ятасыз?

Автор фотосы

Халык кәефе

Җәйнең бер көне ел туйдыра. Эшләп кенә бетер. Бакчаларда уңыш өлгергән чак. Газета укучыларыбыз нихәлләрдә яшәп яталар? Аларга шалтыратып, кәефләрен белештек.

Гөлнур МОСТАФИНА,
пенсионер (Кама Тамагы районы):

– Ялга оныкларым кайтты. Шулар белән мәш киләм. Көннең узганын да сизми калабыз. Янызда алты оныгыбыз бар. Шуларны тәрбияләүдән дә рәхәте юк. Әти-әниләре дә тыныч, безгә дә рәхәт. Оныклар белән кич клубка да чыгабыз әле. Авылда эшкә дә өйрәнәләр. Чүп тә утыйлар, җиләк-җимеш тә җыялар. Әле менә карлыган, чия җыеп кердедәр. Тик торганым юк үземнең дә. Кайнатмалар ясыйм. Компот ябып куйдым. Болынга барып, кырлыган (иван-чай) җыйдык. Аны киптердем. Оныкларга тәмле ризыклар да ашатасы килә. Камыр куеп, пироглар, пиццалар пешереп кенә торам. Коймактан өзгәнем юк. Иң рәхәт чагыбыз. Балалар китеп бетсә, бик ямансу калыр инде. Әле тагын бер яңалыгыбыз бар: 15 июль көнне Чия бәйрәме ясыйбыз. Элек без аны Авыл көне дия идек. Барлык якташлар кайтып, рәхәтләнеп күңел ачабыз. Тамырлары безнең яктан булган һәркемне кунакка дәшәм.

Василий ИВАНОВ,
тракторчы блогер (Кукмара районы):

– Әлегә төнге сменада эшлим. Эшебез каты, басудан сенаж ташыйбыз. Бераз арыта инде. Кемдер төнлә дә эшли дип, үземне тынычландырам да эш булганга сөенеп кенә торам. Хатыным да эштә. Ул – фермада җыештыручы. Бездә әле бакча җимешләре өлгереп кенә килә. Икебез дә колхоз эшендә булгач, иртә яздан яшелчә утырта алмыйбыз. Бар эшне үзебезнең җайга китереп кенә башкарабыз. Кешедән ким калган юк алай да. Кыяры да, җиләк-җимеше дә бер үк вакытта өлгерә. Күпме көткән яңгыры да ныклап яумады. Сибәли дә китә. Ә бит җиргә дым кирәк! Сенажны ташып бетергәч, басуларны эшкәртергә чыгачакмын. Балаларыбыз беркая да бармады. Өйдә генә алар. Кул арасына керә башладылар инде. Өйдәге эшләр күбрәк аларга эләгә.

Валентина КАРПОВА,
тәрбияче (Әлки районы):

– Бу атнада безнең районда Уяв бәйрәме уза. Бик күп кунаклар көтәбез. Инде бер атнадан артык бәйрәм узасы мәйданны тәртипкә китерәбез. Кичләрен клубка җыелып, репетицияләр ясыйбыз. Өйдәге эшкә вакытым да калмый. Әле ярый киленем бар. Дүрт сыер тотабыз. Аларны саву, сөтен урнаштыру – киленем өстендә. Баштарак сөтне хөкүмәткә тапшыра идек. Арзан дип уйлаштык та өйдә сөт ризыклары әзерли башладык. Киленем булдыра. Кортын да ясый, катыгын да, эремчеген дә. Каймакны да сорап кына торалар. Даими клиентларыбыз бар. Киленем машина йөрткәч, бара да сатып кайта. Күп кеше, рәхәт эзләп, авылдан киткән була. Янәсе, шартлар юк. Ә безнекеләр 10 ел Казанда яшәгәннән соң кире кайттылар. Шулкадәр яратып эшлиләр, яратып яшиләр. Шәһәр кешесеннән ким тормыйбыз. Өйдәге савыт-сабаны да машина юа. Мунчабыз да өйдә, бәдрәф белән ванна да бар. Кайткан кунаклар кызыгып китә. Әле бит бар ашаганыбыз да – табигый ризык.

Лилия ВӘГЫЙЗОВА,
иминият хезмәткәре (Мамадыш районы):

– Быел җәйгә зур эшләр белән кердек. Өебезгә ремонт ясата башладык. Бик күптәннән үзгәртәсе килә иде инде. Ниһаять, ният тә, теләк тә бергә кушылды. Читтән осталар чакыртып эшләтәбез. Өйдә ремонт барганда, кыенлыклар да булгалый. Берничә көн кешедә кундык. Җәйгә аш бүлмәсен урамга күчердек. Үзенә күрә бер күңелле. Чыгымнарыбыз да күп инде. Казандагы төзелеш кибетләреннән кайтып кергәнебез юк. Бер тотынгач, бар нәрсәне җиренә җиткерәсе килә. Өйдә барлык шартлар булсын дип тырышабыз. Быел әле улыбыз да мәктәпне тәмамлады. БДИ нәтиҗәләре яхшы. Югары уку йортына документлар тапшырдык инде. Калганы – Аллаһы Тәгалә кулында.

Гөлинә ЗАКИРОВА,
фельдшер (Балык Бистәсе районы):

– Җәй кем өчендер ял вакыты булса, безнеке эштә үтә. Авылга кунаклар кайтып тула. Бала-чага күп. Берсе егыла, икенчесе кирәкмәгән нәрсә ашый. Өлкәннәр дә еш авырып тора әле быел. Элек коронавирус дисәк, хәзер шуның аркасында килеп чыккан өзлегүләрне дәвалыйбыз. Шул чирдән соң күрше апаның кан басымы күтәрелеп калды. Җәяү йөреп, физик күнегүләр ясап кына төшерә. Күп кешенең үпкәләрендә яман чир ачыклана. Кайберләрен табиблар коткарып кала, кайберләрен юк. Бик кызганыч. Минем бер генә теләгем бар: кешеләр вакыт юк дип йөрмәсен, табибка барып күренсен иде. Иртәрәк ачыкланган чирне дәвалап та була бит. Җәйне әрәм итәсе килми, буш вакытым булса, кайнатмалар ясыйм. Балаларым атна саен кайтып, ярдәм итеп китә. Бакчада да эш күп. Җиләк-җимеш тиз өлгерде быел. Йокламаска да ризамын. Бу матур көннәрне кышын сагынырбыз әле.

Гөлназ БАТТАЛОВА,
җырчы (Америка):

– Үз бәхетемне дөньяның икенче читендә табып, матур гына яшәп ятканда, бар дөньямның асты өскә килде. Күңелле яңалыгым бар. Ирем Алекс белән әти-әни булачакбыз. Бу хәбәрне якыннарыма туган көнемдә җиткерергә булдым. Үзем өчен дөньядагы иң зур бүләкне йөрәк астында йөртәм. Әлегә без Татарстанга кайттык. Вакытымның бик тыгыз чагы. Күрәсе кешеләрем күп. Барсына да өлгерергә телим. Якыннарым өчен Чаллыда матур итеп бәйрәм оештырдык.

Гөлгенә ШИҺАПОВА сорашты

2023 ГОД НАЦИОНАЛЬНЫХ КУЛЬТУР И ТРАДИЦИЙ МИЛЛИ МӘДӘНИЯТЛӘР ҺӘМ ГОРЕФ-ГАДӘТЛӘР ЕЛЫ

ҖЕПНЕ ҖЕПКӘ ЯЛГАП

РЕСПУБЛИКАНЫҢ ОСТА КУЛЛАРЫ ТАТАРСТАННЫ ТУКЫМАГА ТӨШЕРДЕ

Элек-электән татар осталары чигештә үзләренең зәвыгын, күңел байлыкларын чагылдырган. Кызганыч, чигелгән пәрдә, сөлге, ашъяулык, мендәрләр һәм башкалар белән бизәлгән татар йортлары хәзер музей экспонатлары буларак кына тәкъдим ителә. Менә шушы онытылган сәнгатьне кире кайтарып, Татарстандагы осталарны барлауга багышланган «Татарстан Республикасының чигүле картасы» проекты турында булыр сүзебез.

Татар мәдәни ресурс үзәгенең матбугат хезмәте

Әлеге проект Татарстанда дус-тату яшәүче милләтләрне берләштерү, һөнәрче-осталарны таныту, милли чигүле эшләнмәләрне популярлаштыру кебек максатларны колачлый. Аны Татарстанда игълан ителгән Милли мәдәниятләр һәм гореф-гадәтләр елы кысасында республиканың Мәдәният министрлыгы, «Татарстан Республикасының Муниципаль берәмлекләр советы», Татар мәдәни ресурс үзәге оештырды.

Чигүле карта булдыруга Татарстанның мәдәният министры Ирада Әюпова аерым игътибар бирде. Министрлыкның бүлек мөдире Айрат Фәйзрахманов сүзләренчә, ниһаять, хыял чынга ашып килә.

– Бу – безнең байлыгыбыз, мирасыбыз. Шуңа да ул – бик кадерле проект. Шунысы мөһим: монда тарихи элементлар заманча ысуллар белән үрелеп бара, – диде ул.

> Тамбурлы чигү борын заманнардан бирле татарларда гына түгел, ә бик күп төрки халыкларда киң таралган була. Тамбурлы чәнчем – тукыма аша алынган күз ул. Бер-бер артлы тезелеп килеп, бу күзләр чылбыр хасил итәләр. Тамбур ике төрле – күпертүле һәм яссы була. Күпертүле тамбур йон җепләрдән вак атламнар белән чигелә. Нечкә ефәк яки киҗе-мамык җепләр белән чиккәне яссы тамбур дип атала. Бизәкләре нечкә һәм нәфис итеп бер сызык белән яки тутырып чигелә.

Татарстанның төрле районнарында яшәүче һәм чигү белән шөгыльләнүче оста куллар февральдә үзләренең төбәкләрен чагылдыручы фрагментлар әзерли башлаган. Һәр районның горурланып сөйли торган урыннары, шәхесләре, тәм-томнары, кәсепләре, символлары була бит. Оештыручылар менә шуларны берләштерергә ярдәм итсә, осталар аны тукымага төшергән. Карта булгач, районның чикләрен дөрес итеп билгеләргә кирәк бит. Өстәвенә, чигәсе элементларны барлаганда, аларның тарихи әһәмиятен дә, районны, бу җирлектә төпләнеп яшәүче халыкларның милли үзенчәлекләрен чагылдырырга тиешлеген дә истә тотарга кирәк. Шуңа да бу проектны тормышка ашыруда галимнәр, тарихчылар да катнашкан.

Кул эшләнмәләрендә төсләр, бу очракта җепләр, чигү алымнары да бик мөһим. Бу юнәлештә осталар белән күбесенчә «Buro Banu» брендына нигез салучы һәм аның баш дизайнеры Элара Шәйхи эшләгән. «Төс түгел, төсмерләр телендә сөйләшеп, осталарны тилмертеп бетердек», – ди ул.

– Без сезнең белән гаять зур эш башкарабыз. Бу – тарихка кереп калачак проект. Аның әһәмиятен аңлаган, җанын-тәнен биреп эшләгән һәр кешегә рәхмәт, – дип мөрәҗәгать итте дизайнер осталарга. – Без сезнең алга шактый катлаулы бурыч куйдык. Кемнеңдер гади генә ысул белән, кемнеңдер мәрҗәннәр кушып чигәсе килгәндер. Әмма без татар халкына һәм Татарстанда яшәүче милләтләргә хас булмаган ысулларны файдаланырга рөхсәт итмәдек. Һәм борынгыдан килгән тамбурлы чигү ысулына өстенлек бирдек. Соңгы елларда бөтенләй онытылган әлеге ысулны яңадан кайтарып, бай тарихыбызны чагылдырырга тырыштык.

Билгеле, карта бары тик тамбурлап кына чигелмәгән. Моннан тыш, осталар келәм чигүе һәм тоташтан чигү кебек ысуллар да файдаланган. Арасында үзенчәлекләре дә бар. Әйтик, Балык Бистәсе районы әүвәлге заманнарда челтәр үрү белән дан тоткан. Әмма бу һөнәр онытылган, һәм бары 2009 елда гына Рәмзия ханым Фәттахова тарафыннан кире кайтарылган. Әлеге районның картасында нәкъ менә челтәрле элементлар өстенлек итә. Челтәрләп үрелгән балыкны тагын кайчан күрер идегез әле?

Нәтиҗәдә республиканың 43 районыннан һәм 2 шәһәрдән җыелган гаҗәеп бер карта килеп чыккан. Дөресрәге, карталар. Аны ике үлчәмдә – 2х3 метрлы һәм 3х5 метрлы итеп эшләгәннәр. Инде бу картаны үзегез килеп күрәсегез киләдер. Аны 15–23 июль көннәрендә Казан һәм Болгарда узачак «Яңарыш: Эпосны заманча уку» фестивалендә тәкъдим итәчәкләр. Шулай ук карта белән 30 август – Республика көнендә танышып булачак. Шуннан соң аны Татарстанның Милли музеендагы берәр кадерле урынга элеп куячаклар.

Лилия ГЫЙМАЗОВА

БЕРДӘМЛЕК БӘЙРӘМНӘРЕ

Милләтләргә бай республика булгач, Татарстанда милли бәйрәмнәр дә күп. Әйтик, бу атнада гына да славян мәдәниятенең Иван Купала һәм чуашларның Уяв бәйрәмнәре көтелә. Аннан соң чират Питрауга җитә... Кайсына гына барсагыз да, колач җәеп каршы алачаклар, күңелегезне ачтырып озатып калачаклар.

«Татар-информ»

Серле бәйрәм

Нәрсә: Иван Купала

Кайда: Яшел Үзән, «Каенлык» паркы

Кайчан: 7 июль

Славян мәдәниятенең Иван Купала бәйрәмендә элек-электән яшьләр күңел ачкан. Серле булуы белән җәлеп иткән ул аларны. Шуңа күрә республика күләмендә уздырылачак быелгы бәйрәм дә күбесенчә яшьләргә атап оештырылачак. Яшел Үзән районы башлыгы урынбасары Николай Бызин вәгъдә итүенчә, Иван Купалага килгән кунаклар такыялар үреп, җырлы-биюле әйлән-бәйләндә катнашып, остаханәләрдә төрледән-төрле эшләнмәләр ясап, кыскасы, рәхәтләнеп күңел ача алачак. Моннан тыш, бәйрәмдә Татарстанның төрле районнарыннан һәм күрше төбәкләрдән килгән фольклор коллективлары, «Zventa Sventana» төркеме һәм Юрий Усачев чыгышлары да көтелә.

Утызынчы мәртәбә

Нәрсә: Уяв

Кайда: Әлки районының Сихтермә авылы

Кайчан: 8 июль

Чуаш мәдәниятенең Уяв бәйрәме борынгыдан ук язгы кыр эшләре тәмамлангач билгеләп үтелгән. Татарстанда ул, нәкъ башка бәйрәмнәр кебек үк, чуаш кына түгел, башка милләт вәкилләрен дә берләштерүче чара булып тора. Узган ел 10 мең кеше килгән булса, быел Уявка 15 мең кунак көтәләр. Татарстанның чуаш хатын-кызлары берлеге рәисе Сильвия Чаркина сүзләренчә, утызынчы мәртәбә уздырылачак әлеге бәйрәмгә кунаклар Красноярск, Новосибирск, Төмән, Санкт-Петербург, Мәскәүдән, шулай ук Татарстанга якын төбәкләрдән – Чувашия, Башкортстан, Ульяновск, Самара, Оренбург өлкәләреннән киләчәк.

Җөридә җөрү

Нәрсә: Питрау

Кайда: Мамадыш районының Җөри авылы

Кайчан: 15 июль

Быел керәшен мәдәниятенең Питрау бәйрәме дә «түгәрәк» юбилеен билгеләп уза – Тырлау аланы кунакларны 25 нче мәртәбә кабул итәчәк. Быел монда Татарстанның 20 районы һәм Россиянең 4 төбәгеннән барлыгы 50ләп фольклор коллективы һәм 50 меңнән артык кунак килер дип көтелә. «Тырлау» ярминкәсе, түгәрәк уен, балалар өчен «Айбагыр» мәйданчыгы, учак янында «Арулану» уены, «Җәшләр җыены» – кыскасы, бәйрәмдә олысы да, кечесе дә үзенә ошаган шөгыль таба алачак, дип вәгъдә итә оештыручылар. Традиция буенча, Питрауда Татарстанның һәм күрше төбәкләрнең иң көчле көрәшчеләре дә бил алышачак.

Лилия ГЫЙМАЗОВА

72 ЯШЕНДӘ ӘТИ БУЛГАН ИЛЬЯС ФӘХРЕТДИНОВ:

«Картлыкта бәхет көткән»

Нурлат

Мамык авылында яшәүче Ильяс Фәхретдиновның кызы Айнур быел мәктәпкә укырга керә. Кызның исемендә түгел хикмәт. Әтисенә 79 яшь аның. Олыгайса да, егет булып калган Ильяс абыйны эзләп таптык.

– Сез түгел, үзем дә балабыз туар дип уйламаган идем. Кызым – Аллаһ бүләге, – ди ул. – Беренче хатыным белән аерылыштык. Ялгыз яшәүләре бик кыен булды. Кайтып керәм, чыгып китәм, суык өй каршы ала. Ялгызлыктан качам дип, эшкә дә урнаштым. Иртәнге 7дә китәм, кичке 9да кайтып керәм. Җылы ризык та ашыйсы килә. Киемнәремне дә юарга кирәк. Татьяналы электән белә идем. Ул улы белән генә яшәде. Тоттым да үземә ярдәм итәргә чакырдым. Улы белән икесенә бер бүлмә бирдем. Өемне җыештырып торырга, керләремне юарга, ашарга пешерергә ярдәм ит, дидем. Хезмәте өчен акча түләргә сөйләштек. Ир белән хатын булырбыз дигән уй башымда да юк. Яшь аермабыз 34 ел бит.

Ул чакта Ильяс абыйга – 62, Татьянага 28 яшь була. Үзләре дә сизмәстән бер-берсенә якынаялар. Татьянаның улы армиягә барып кайтып, Самарага эшкә урнашкан инде. Алар уртак балабыз булыр дип уйлап та карамаган.

– Үземә охшаган кызым бар. Авылыбызда Айнур Гасыймовна исемле яхшы укытучы бар иде. Шуның хөрмәтенә мин балама Айнур дип исем куштырдым. Бик тере булды кызым. Бишектә дә елап ятмады. Сорыйсы әйбере булса, кычкыра гына иде. Күзеннән яше дә чыкмады аның. Хәзер дә бик шук. Шушы бала бәхетенә яшим, дип сөенәм. Канат куючым, яшәргә көч бирүчем ул минем, – ди бәхетле әти. – Хатыным да бик әйбәт. Картлыгым бәхетле булган икән. Бала карагандай тәрбияли. 17 ел бергә яшибез. Ник бер тапкыр тавыш чыксын! Ул мине хөрмәт итә, мин аны яратып яшим. Беренче никахтан туган улым 33 яшендә юл фаҗигасендә вафат булгач, бик тә хәсрәтләндем. Картлыгымда янымда балам да юк, дип әйтә идем. Шөкер, Аллаһы Тәгалә мине бик бәхетле итте.

Ильяс абый кызын мәктәпкә үзе йөртәчәк. «Әле кияүгә чыкканын да күрергә өметләнәм», – ди ул.

Гөлгенә ШИҺАПОВА

Баш мөхәррир – САБИРОВА Гөлнара Ильяс кызы

Газетаны оештыручылар:
ТАТАРСТАН ДӘҮЛӘТ СОВЕТЫ, МИНИСТРЛАР КАБИНЕТЫ, РЕДАКЦИЯНЕҢ ХЕЗМӘТ КОЛЛЕКТИВЫ

Газета Татарстан Республикасы Информация һәм матбугат министрлыгында 1995 елның 21 июнендә теркәлгән.

Теркәү таныклыгының номеры – 430.
Газета матбугат чараларының үзәк каталогына кертелгән.

Тираж – 5091 данә
Гомуми тираж – 14042 данә

Газетага сертификат бирелде Заказ 294

РЕДАКЦИЯ ҺӘМ НӘШЕР АДРЕСЫ

420097, Казан, Академия ур., 2 й.
«Ватаным Татарстан» газетасы редакциясе.

www.vatantat.ru

info@vatantat.ru, vatantat@list.ru, vtreklama@mail.ru

89179270040

Индекс П2409 (гадәти сан – атнага дүрт тапкыр чыга)
П2448 (гадәти сан, пенсионерлар өчен)
П2449 (гадәти сан, оешмалар өчен)
П2435 (җомга саны)

ТЕЛЕФОННАР

222-09-70 – кабул итү бүлмәсе
222-09-67 – баш мөхәррирнең беренче урынбасары
222-09-73, 222-09-69, 222-09-65 – баш мөхәррир урынбасарлары
222-09-68 – авыл хуҗалыгы, фән һәм мәгариф
222-09-67 – дин, сәламәтлек
222-09-64 – әдәбият, сайт
222-09-66 – сәясәт, тәрҗемә, оператор, хатлар һәм социаль мәсьәләләр
222-09-65 – реклама бүлеге
222-09-72 – бухгалтерия
222-09-73 – компьютер үзәге
221-18-99 – газета килмәсә яки соңарып килсә

Оригинал макет **Jahat™** программалар пакеты ярдәмендә әзерләнде. Мәкалә авторларының фикерләре редакция фикере белән туры килмәскә мөмкин. Хатлар, кульязмалар, рәсемнәр рецензияләнми һәм кире кайтарылмый.
R тамгасы куелган язмалар реклама буларак тәкъдим ителә.
N тамгасы куелган язмалар килешү нигезендә басыла.

Күчереп бастыру өчен редакциядән язмача рөхсәт алу шарт.
График буенча бу санга 20 сәгатьтә кул куелырга тиеш.
Кул куелды – 20 сәгатьтә.

Ваклап сату бәясе килешү буенча.

Газета «ТАТМЕДИА» АҖ филиалы «Идел-Пресс» полиграфия-нәшрият комплексында басылып чыкты **(420066, Казан шәһәре, Декабристлар ур., 2й.).**

16+